

SUMMARY

Haleta Yaroslav. Formation of informational and analytical competence of future journalists in war conditions.

The article explores the process of developing information-analytical competence in future journalists under conditions of war. In the context of information warfare and hybrid threats, the ability of journalists to analyze, verify, and critically evaluate information becomes especially relevant. The authors examine key components of competence, teaching methods, and challenges faced by educational institutions. Special attention is given to developing skills in working with sources, fact-checking, and information security. The article outlines recommendations for improving educational programs to ensure high-quality training of journalists in modern conditions. The research results have practical significance for educators and media experts shaping a new generation of specialists.

Key words: information-analytical competence, future journalists, war, information security, fact-checking, media literacy, critical thinking, educational programs, information warfare, information sources.

УДК 377:164-027.512-057.212]005.342

Денис Жежерун

Інститут професійної освіти Національної академії педагогічних наук України

ORCID ID 0000-0003-1072-9463

DOI 10.24139/2312-5993/2025.02/414-428

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ТРАНСПОРТНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ І ЛОГІСТИКИ (НА ПРИКЛАДІ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА)

У статті висвітлені результати порівняльного дослідження автора. Порівнюючи системи підготовки майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики у Польщі, як складової Євросоюзу та України, що знаходиться в умовах воєнного стану, автори намагаються врахувати досягнення України у довоєнний період і з цих позицій визначати перспективні напрями розвитку вітчизняної підприємницької освіти та, зокрема, підготовки майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики. Автором виявлене суттєве оновлення змісту підприємницької освіти в обох країнах, яке відображене в освітніх програмах. В економічних і технічних університетах й аналогічних факультетах університетів Республіки Польщі та й України, констатуються поступові позитивні зміни щодо екосистеми розвитку підприємницької підготовки здобувачів освіти. Уведено нові курси, значно збільшено кількість годин на підготовку до підприємництва, зафіксовано прогрес у інтеграції підприємництва у змісті дисциплін. Все сприяє виявленню та подальшому розвитку підприємницьких якостей фахівців у галузі транспортного менеджменту і логістики обох країн.

Ключові слова: підприємництво, логістика, менеджмент, університет, інтеграція, підприємницька освіта, екосистема, Республіка Польща, Україна.

Постановка проблеми. В умовах євроінтеграційних трансформацій, зокрема адаптування освітньої підготовки майбутніх фахівців до

стандартів Європейського Союзу, Україна активізує співпрацю з зарубіжними країнами, у тому числі на основі розвитку транскордонних інфраструктурних проєктів. До 2028 року очікується значне розширення залізничних і автомобільних маршрутів у країни-члени ЄС. Важливою тенденцією є автоматизація логістичних процесів, розвиток IT-рішень для моніторингу вантажів і оптимізації маршрутів, а ринок транспорту і логістики в Україні володіє значним потенціалом для економічного зростання, попри виклики, зумовлені війною. Особливої значущості набуває проблема підготовки фахівців транспортного менеджменту і логістики зі сформованою готовністю до підприємницької діяльності. Значний досвід щодо обґрунтування теоретичних і методичних засад підприємницької діяльності накопичений у Республіці Польща, країні, яка є близькою до України не лише територіально, але об'єднана з нею спільною історією та культурою. Нині Республіка Польща, як член Європейського Союзу, є стратегічним партнером України, підтримуючи її на шляху до європейської інтеграції. Саме тому вивчення досвіду в підготовці до підприємницької діяльності у Польщі має вагоме значення для нашої країни.

Аналіз актуальних досліджень. Науковим підґрунтям розв'язання проблеми дослідницького пошуку слугують праці польських учених: А. Брозовської, Т. Качмарек, А. Калети, З. Курасінського, М. Лашука, А. Остенди, А. Постули, П. Новаковської, А. Яновського, А. Ясінського та ін. щодо інтеграції підприємництва в навчальні програми та розвитку інноваційного підприємництва на виробництві в Республіці Польща. Важливим науково-методологічним підґрунтям є наукові доробки українських дослідників, які обґрунтовують теоретичні засади і методичні аспекти формування підприємницьких якостей студентів (З. Варналій, Л. Базиль, Д. Закатнов, О. Земка, Г. Матукова, А. Молдован, Т. Несторенко, В. Орлов, О. Тітова та ін.), впровадження інновацій у підприємницьку освіту (С. Алексєєва, В. Артюшенко, В. Великожон, І. Гриценко, Л. Єршова, В. Кушнір, І. Середіна, Л. Шестерікова та ін.), а також розвитку підприємництва в сучасних цивілізаційних умовах (Н. Василець, В. Євтушенко, Д. Михайленко, І. Мурована, О. Червона та ін.). Дослідження вітчизняних науковців фокусуються на обґрунтуванні теоретичних і науково-прикладних аспектів підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. Водночас поза увагою вчених залишається зарубіжний досвід і практичні аспекти підготовки майбутніх фахівців до підприємницької діяльності. Потреба в ґрунтовному аналізі

освітньої системи з точки зору підготовки підприємців, щоб привести її у відповідність до сучасних європейських тенденцій в освіті, науці та підприємництві є предметом активних досліджень, особливо у сфері вищої освіти, яка динамічно розвивається в Польщі, що і стало **метою даної наукової розвідки**.

Виклад основного матеріалу. В університетах Республіки Польща зберігається тенденція еволюційного відходу від консервативних форм, змісту і методів організації підприємницької освіти, що відповідає соціально-економічним умовам розвитку польського суспільства. Йдеться зокрема, про сприйняття підприємництва не лише як шлях до наживи, а можливість зробити свій внесок у зростання ефективності бізнес-проекту, водночас усвідомлення, що підприємець – це енергійна та ініціативна людина, генератор нових ідей, здатна організувати реалізацію цих ідей і досягти успіху у започаткованій справі (Yanovsky, Shchepanska, 2024).

Підготовка до підприємництва майбутніх фахівців розглядається як освіта для кар'єри у сфері транспортного менеджменту, але ознакою підприємницької освіти мають бути принаймні два з наступних елементів:

1) розвиток особистісних якостей і загальноприйнятих (горизонтальних) навичок, які є ознакою підприємницького мислення та поведінки;

2) підвищення обізнаності майбутніх менеджерів і логістів щодо самозайнятості та можливостей кар'єрного зростання у підприємстві;

3) робота над бізнес-проектами, розроблення та реалізація власних бізнес-ідей;

4) оволодіння конкретними діловими навичками і знаннями про те, як зробити свій внесок у розвиток компанії.

Це стимулює глибоке вивчення теоретичних і методологічних основ інтеграції фахової та підприємницької освіти, а також сприяє впровадженню інноваційних методів і форм навчання. Для підготовки майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики до підприємницької діяльності в закладах освіти Республіки Польща застосовуються такі форми навчання: курси з підприємництва, міжнародні стажування, співпраця з місцевими бізнес-інкубаторами, участь у конкурсах і стартап-івентах, партнерства з бізнесом, менторська підтримка, виконання практичних завдань і проєктів, використання онлайн-ресурсів, а також робота з бізнес-аналітиками. Аналіз методів і

технологій підготовки студентів до підприємницької діяльності дозволяє виділити ключові підходи, що впроваджуються у польських закладах вищої освіти. Зокрема, співпраця з місцевими бізнес-інкубаторами сприяє розвитку практичного досвіду студентів у сфері розробки бізнес-планів та заснування власних компаній. Такі інкубатори можуть допомогти залучити інвесторів і навчити студентів основним аспектам підприємницької діяльності. Участь у конкурсах та стартап-івентах дозволяє студентам презентувати свої ідеї потенційним інвесторам і підприємцям, що сприяє вдосконаленню їхніх практичних навичок, розвитку ринкового мислення та розуміння конкурентного середовища. Однак існують певні труднощі у налагодженні партнерства з бізнесом. Хоча польські ЗВО активно співпрацюють із місцевими підприємствами, щоб надати студентам можливість спілкування з бізнес-лідерами, не завжди підприємці готові виступати в ролі наставників чи партнерів. У таких ситуаціях значну роль відіграють бізнес-аналітики, які допомагають студентам засвоїти навички збору та аналізу даних щодо функціонування транспортних підприємств, маркетингових стратегій і логістичних процесів. Це сприяє формуванню аналітичного мислення та здатності ухвалювати стратегічні рішення на основі зібраних даних (Mieszajkina, 2018). Кожен університет чи коледж, що входить до складу ЗВО, має можливість розробляти власні підходи до підготовки студентів до підприємницької діяльності, враховуючи свої ресурси та специфіку. Водночас ефективна комбінація різних методик і технологій дозволяє студентам розвивати підприємницькі компетенції та підготуватися до створення власного бізнесу в Польщі (Michalski, 2017). Загалом, підготовка майбутніх підприємців повинна включати широкий спектр інструментів і підходів, адже підприємництво є динамічною сферою, що вимагає постійного оновлення знань і навичок для досягнення успіху. Сучасні реалії вимагають підвищення ефективності освітніх систем, що зумовлює перехід до формування змісту освіти на основі компетентнісного підходу.

Зважаючи на результати порівняльного аналізу ми визначили три напрями, за якими може здійснюватися імплементація прогресивних ідей польського досвіду щодо підготовки до підприємницької діяльності майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики в закладах вищої освіти України:

1. *Організаційно-методичний* напрям охоплює – організація роботи центрів кар'єри і підприємництва у складі університетських структур.

2. *Змістовий* – внесення змін і доповнень у тематичний зміст традиційних занять (теми: Логістика і підприємництво, Менеджмент і підприємництво)

3. *Особистісно-індивідуальний*: оволодіння підприємницькими якостями, психолого-педагогічні форми впливу

Перший напрям – (*організаційно-методичний*) – викликаний необхідністю створення організаційних структур, завданням яких є залучення молоді до малих і середніх форм бізнес-діяльності. Про нього постійно наголошується на міжнародному, загальнодержавному, регіональному й власне локальному (місцевому) рівнях. Зокрема, за підтримки неурядових молодіжних організацій Великої Британії, Вірменії, Грузії, Італії, Іспанії, Литви, Молдови, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччини, Словенії, Туреччини, Угорщини, Чехії, Швеції та інших європейських країн в Україні реалізується низка грантових програм і проєктів, у т. ч. зорієнтованих на розвиток підприємливості, інформаційної, мовно-комунікативної, лідерської та інших компетентностей громадян у віці 13-30 років. Зокрема, завданнями програми Еразмус+ передбачаються «молодіжні обміни» тривалістю 5–21 діб. У рамках таких обмінів майбутні підприємці беруть участь у форумах, воркшопах, різноманітних ситуаційних вправах, дебатах, імітаційно-рольових і ділових іграх та ін., що сприяє не тільки налагодженню конструктивного міжкультурного діалогу, а й розвитку підприємницьких якостей і формуванню навичок злагодженої роботи команди.

Більш фундаментальним є створення екосистеми підприємництва в ЗВО. Метою створення такої системи є налагодження співпраці між університетом, промисловістю та регіональною адміністрацією. В компетенцію екосистеми підпадає впровадження підприємницьких програм в університетах; формування науково-дослідних освітніх центрів; розширення можливостей науково-дослідницьких освітніх центрів шляхом впровадження якісної спеціалізації у сфері новітніх технологій; стимулювання інкубаторів шляхом впровадження спеціалізованих інкубаційних програм; залучення міжнародних акселераторів до локальної екосистеми; збільшення можливостей інвестиційних форумів через спонсорство; посилення інвестиційних форумів через інтернаціоналізацію; створення акселераторів; сприяння розвитку перспективних стартапів через доступ до бізнес-центрів (Piątkowski & Urbaniec, 2023).

Другий напрям – (змістовий) – охоплює проблеми вирішення яких має свої особливості в практиці польських університетів, зокрема:

Виходячи з досвіду польських закладів вищої освіти щодо інтеграції підприємництва в освітні програми, пропонуємо акцентувати увагу на наступних аспектах:

1. Інтеграції підприємництва в навчальні дисципліни

Рекомендація: Включати підприємницькі аспекти не лише у спеціалізовані дисципліни (економіка, менеджмент), але й в інші сфери, такі як технічні, природничі та гуманітарні науки. Це дозволить студентам з різних спеціальностей розвивати підприємницьке мислення і застосовувати його в своїй професійній діяльності.

Приклад: Викладання основ підприємництва в інженерних, юридичних, гуманітарних та інших програмах, адаптуючи контент до специфіки професій, (Korczyński, Koszelew, Wiśnicki, & Wołajsza, 2017). Прикладом є творча співпраця та дослідження між двома польськими університетами: Морський університет Щецина та Білостоцький технічний університет, які разом із партнерами за кордоном працюють у рамках проекту MELES (More Entrepreneurial Life at European Schools) за фінансування програми Erasmus+. Головний результат проекту це програма навчання підприємству для багатопрофільної групи студентів технічних галузей та її впровадження в університетах. Дослідники розкривають сприятливі умови для академічного викладання наук про підприємство та досвід у цій галузі провідних академічних центрів Європи та США. У своїй роботі вони впроваджують досвід

«хорошої практики» із таких університетів як Стенфордський університет і Каліфорнійський університет у США та Делфтський технологічний університет у Нідерландах, Технічний університет у Мюнхені, Німеччина, Finnish Polytechnics Entrepreneur-Ship Мережа у Фінляндії. На прикладі обраних технічних напрямів підготовки імплементація проводиться в трьох університетах (Морський університет Щецина, Технологічний університет Білостоцького та Варшавського технологічного університету). Вносяться зміни, до програм навчання починаючи з 2009–2015 н.р. Впроваджені форма проведення та зміст програми з підприємництва, які викладаються для здобувачів інженерної освіти вибраних університетів у 2015/2016 навчальному році. На підставі цього були зроблені висновки детального та загального характеру, сформульовано рекомендації технічних ЗВО щодо розробки та реалізації суб'єктів у сфері підприємництва. Особливу увагу польські колеги

приділяють мультидисциплінарності та пов'язаним з цим бар'єрам впровадження. Разом з тим, польські дослідники відмічають відсутність узгодженої стратегії впровадження навчальних предметів з підприємництва і зауважують, що така стратегія дуже потрібна і предмети мають бути пов'язані з підприємництвом їх слід впроваджувати в синергії з усією екосистемою підтримки бізнесу.

2. Використання інноваційних методів підготовки до підприємництва

Рекомендація: Впроваджувати практично орієнтовані методи навчання, такі як кейси, симуляції бізнес-процесів, проектне навчання та рольові ігри, щоб студенти могли набувати реальних навичок вирішення бізнес-проблем.

Приклад: Використовувати інтерактивні платформи для симуляцій або спеціалізовані програми для моделювання бізнес-процесів. Наприклад, симуляції підприємницької діяльності, де студенти керують власною компанією в умовах змінного ринку.

Польські колеги з цього приводу підкреслюють, що освіта у сфері інноваційного підприємництва відрізняється від типової навчальної програми з підприємництва. Специфіка інноваційних починань вимагає використання специфічних методів і форми навчання. Особливість феномену інноваційного підприємництва та актуальних проблем підприємницької освіти, розглядаються як структура заняття на основі проектної роботи з урахуванням змісту окремих модулів, пов'язаних із передачею та розвитком знань, а також відпрацювання навичок і формування відповідного ставлення серед здобувачів освіти. У літературі з підприємницької освіти в Польщі переважають роботи, присвячені структурі та навчальному плану занять та конкретним прийомам і методикам навчання. На думку самих дослідників бракує оглядових та стратегічних досліджень, які окреслюють найважливіші напрями досліджень та обговорення їх застосування. Знання про освіту для підприємництва охарактеризовують як розпорошене та незріле (Skala, A. 2018). Хоча підприємницьку освіту визнають важливим детермінантом розвитку бізнесу, однак ще не розроблено задовільної методологічної бази для проведення досліджень про ефективність використання різноманітних навчальних засобів. На думку сучасних польських дослідників, спеціалізація в освіті не розглядається як галузь досліджень, яка в будь-якому випадку гарантує швидку академічну кар'єру. Наразі існують інші спеціалізації у сфері підприємництва, які

сприймаються як більш привабливі в цьому відношенні (Кукерц, Prochotta 2018, Kuckertz 2013). Це ризик негативного відбору спеціальностей молодими вченими. У вимірі освіти для інноваційного підприємництва серед трьох основних компонентів підприємницької освіти – економічні, господарські (управлінські) й індивідуальні (Wach 2013). На нашу думку, остання з них набуває все більшого значення.

В основному автори наукових праць рекомендують різні механізми стимулювання ефективного способу мислення та дії (Nowakowska, 2023), сприяючи відкритості та співпраці ділової культури та активній участі у бізнес-спільнотах (Skala, 2018). Через дефіцит відповідних тем у формальній освіті, вони все більше стають джерелом знань для підприємців у системі неформальної освіти. Також дослідники зауважують, що підприємництво ідентифікується в польських школах з невеликим виробництвом (наприклад, ремесла) і сімейним, нескладним бізнесом, який усуває елементи творчого та нетрадиційного мислення з навчальної програми. Дослідники вважають, що у перспективі потрібно навчати творчому інтелектуальному підприємництву та внутрішньому корпоративному підприємництва (інтрапренерство) (Korczyński, Koszelew, Wiśnicki & Wołajsza, 2017).

На нашу думку, в інноваційні навчальні програми з підприємництва важливо включати такі два елементи, як: наслідування еталонних взірців діяльності успішних підприємців, з якими слухачі можуть ідентифікувати себе (кейси або зустрічі з підприємцями) та проєктне навчання, а також навчання на практиці) або стажування в стартапах. Відтак, навчальна програма з підприємництва має включати такі елементи, як розвиток підприємницьких якостей та навички та реалізація бізнес-проєктів. Адже, крім передачі базового знання, освіта для інноваційного підприємництва повинна розвивати навички, які доповнюють знання, особливо ефективна командна робота (Weiss & Citak, 2002).

Отже, польські колеги здійснюють активну співпрацю з бізнесом і підприємцями, залучають підприємців та бізнес-експертів до навчального процесу через партнерства з бізнес-інкубаторами, стажування, лекторії та семінари. Це дає можливість студентам отримати практичні знання та навички, які є необхідними для реальної бізнес-діяльності.

4. Використання цифрових технологій та онлайн-курсів у підготовці до підприємництва

Рекомендація: Включати елементи цифрових технологій в навчальний процес, використовуючи онлайн-курси, відкриті освітні ресурси та платформи для дистанційного навчання. Це дозволить студентам отримувати знання незалежно від часу та місця.

Приклад: Розробити та запровадити мобільні додатки або онлайн-курси з підприємництва, де студенти можуть самостійно вивчати теми або взаємодіяти зі спільнотою через форуми та вебінари.

5. Міжнародна співпраця та обмін у підготовці до підприємництва

Рекомендація: Розвивати міжнародні програми обміну, що дасть студентам змогу вивчати підприємництво з різних культурних та економічних контекстів.

Приклад: Організувати стажування та практики за кордоном, щоб студенти мали можливість порівнювати бізнес-підходи в різних країнах та застосовувати отриманий досвід у своїй діяльності.

6. Розвиток соціального підприємництва

Рекомендація: Підвищити увагу до соціального підприємництва в навчальних програмах. Це дозволить студентам розуміти, як можна поєднувати прибутковість бізнесу з соціальною відповідальністю.

Приклад: Включення тем про стратегії соціального підприємництва, стійкі бізнес-моделі та інновації для вирішення соціальних проблем в навчальні програми для студентів, що прагнуть змінити світ через бізнес.

7. Інтердисциплінарний підхід

Рекомендація: Залучати до навчального процесу міждисциплінарні команди для розробки бізнес-ідей та проектів. Студенти різних факультетів працюють разом, що уможливлює створення більш інноваційних та комплексних бізнес-рішень.

Приклад: Створення кросфакультетних команд для участі в бізнес-конкурсах, де студенти розв'язують реальні проблеми підприємства або створюють нові бізнес-проекти.

8. Менторство та підтримка стартапів

Рекомендація: Впровадити програми менторства та підтримки стартапів для студентів, щоб допомогти їм реалізувати власні бізнес-ідеї.

Приклад: Організовувати стартап конкурси серед студентів, підтримувати інкубатори та акселератори в університетах, які надають консультації, фінансування та ресурси для розвитку бізнесу.

9. Розвиток підприємницьких компетентностей через лідерські програми

Рекомендація: Включати в навчальні програми елементи, які розвивають лідерські якості та управлінські навички, що є важливими для підприємців.

Приклад: Створення програм розвитку лідерства, де студенти можуть відточити свої навички прийняття рішень, управління командами та бізнес-проектами.

10. Оцінка та зворотний зв'язок

Рекомендація: Використовувати оцінку за допомогою практичних завдань і зворотний зв'язок від бізнес-експертів, що дозволяє студентам покращувати свої проекти та вміння в реальному бізнес-середовищі.

Приклад: Оцінка студентських проектів підприємницьких ідей за допомогою відкритих експертних оцінок від представників бізнесу та галузевих спеціалістів.

Вибір методик ґрунтується на їхній ефективності та науковому обґрунтуванні, а план впровадження є детально розроблений з урахуванням всіх етапів і ресурсів. Важливо забезпечити освітній процес необхідними матеріалами та ресурсами, а також здійснювати регулярний моніторинг і оцінку інтенсивності впровадження. Документування успішних практик та обмін досвідом з іншими ЗВО сприятимуть розвитку і вдосконаленню освітньої практики.

На нашу думку, активізація співпраці між закладами освіти та роботодавцями сприяє більшій практичній орієнтації навчальних програм та підготовці студентів до реальних умов праці.

Таблиця 1

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА В ОСВІТНЮ ПРАКТИКУ

Інтеграція дуальної системи освіти	Поєднання теорії та практики на підприємствах
Професійне стажування і наставництво	Стажування і наставництво для розвитку професійних навичок.
Адаптація навчальних програм до потреб ринку	Оновлення програм з урахуванням змін на ринку праці.
Міжнародне співробітництво	Участь у міжнародних освітніх програмах, обмін досвідом.
Формування ключових компетенцій	Розвиток соціальних та професійних компетенцій.

Інтеграція дуальної системи освіти	Поєднання теорії та практики на підприємствах
Використання технологій і цифрових інструментів	Впровадження цифрових платформ для дистанційного навчання.
Професійна орієнтація та кар'єрне консультування	Організація кар'єрних консультацій і тренінгів для студентів.
Постійне підвищення кваліфікації викладачів	Постійні тренінги і семінари для підвищення кваліфікації викладачів.
Гнучкість навчальних планів	Надання студентам можливості вибору додаткових курсів.
Підтримка підприємництва	Сприяння створенню стартапів та підтримка підприємницьких ініціатив.

Третій напрям – **особистісно-індивідуальний** – охоплює формування підприємницьких якостей, педагогічні форми впливу і психологічну підтримку майбутніх фахівців з транспортного менеджменту і логістики, які проявляють бажання поєднати свою фахову підготовку з підприємницькою і бачать можливості для самореалізації у бізнесі.

Підприємницька діяльність на сучасному етапі розвитку суспільства є провідною рушійною силою економічного розвитку українського суспільства, а підприємництво – важливою детермінантою зміцнення конкурентоспроможності національної економіки. В усьому світі поступово утверджуються нові моделі економіки, способи господарської діяльності, а разом із цим і підходи до підготовки майбутніх підприємців у закладах освіти. У цьому зв'язку викристалізовується об'єктивна потреба перегляду та оновлення освітньої парадигми підготовки молоді до самозайнятості й успішного здійснення бізнес-діяльності відповідно до цивілізаційних обставин. Проблема полягає в тому, щоб головною метою підприємницької освіти і консультування стало не повідомлення знань про підприємництво, а розвиток підприємливості у кожного майбутнього фахівця, активізація й удосконалення таких якостей, що забезпечать становлення молодіжного підприємництва як потужного джерела відновлення й трансформації економіки України у повоєнний час. У сучасному науково-освітньому просторі напрацьовано значний арсенал розвідок, тематично пов'язаних з підготовкою здобувачів різних рівнів освіти до самозайнятості й успішного ведення власної справи з урахуванням цивілізаційних викликів та соціально-економічних обставин.

У зв'язку з цим, нашим колегам українським викладачам рекомендуємо ознайомитись з позицією польських педагогів і науковців щодо створення і реалізації підприємницького потенціалу

людини. Їхня позиція дещо відрізняється від традиційної вітчизняної. Такий потенціал, як вважають наші польські колеги, є результатом психологічного стану людини та особистісних рис, а в поєднанні з соціальними факторами, такими як культурні обставини, або спосіб мислення та сприйняття світу, що є результатом виховання, освіти та контактів з іншими людьми, створює підхід до здійснення підприємницької діяльності, іншими словами, формує ставлення. Підприємницьке ставлення породжує процеси та поведінку, які проявляються у схильності до ризику, відповідальності у прийнятті рішень, реалізації нових викликів, прагненні покращити реальність тощо (Weiss & Citak, 2002). Підприємницькі таланти конкретних людей становлять людський капітал, який приносить прибуток не лише на рівні самої організації, а й на макроекономічному рівні, перетворюючись на глобальне економічне зростання. Польські дослідники стверджують, що саме людський капітал, а не фінансовий, визначає розвиток підприємництва та впливає на спосіб і рівень використання фінансових ресурсів та розмір прибутку. Завдяки цим індивідуальним схильностям створюються нові, інноваційні підприємства, що безпосередньо впливає на зростання ВВП країни.

Висновок. Дослідження підходів до підприємницької підготовки в європейському освітньому просторі виявило як значні досягнення, так і певні суперечності, зумовлені нерівномірною якістю навчальних програм з основ підприємництва в різних країнах. Деякі локальні освітні ініціативи, адаптовані до специфічних потреб закладів освіти (з урахуванням їхніх ресурсів, потенціалу та традицій), демонструють більш ефективну підготовку студентів до підприємницької діяльності. Однак фінансування таких програм у різних країнах залишається неоднорідним: багато навчальних закладів мають обмежені ресурси, що ускладнює надання студентам належної підтримки. В умовах нестабільності економіки та швидких технологічних змін підприємницька освіта не завжди встигає адаптуватися до нових викликів, що знижує її ефективність. Водночас у країнах Європейського Союзу активно формуються нові стратегії підприємницької освіти, спрямовані на підвищення її гнучкості та адаптивності. Система підприємницької освіти в Польщі подібна до моделей, що функціонують у Німеччині та Австрії, і передбачає тісну співпрацю між навчальними закладами та підприємствами. Такий підхід дає змогу студентам набувати реального досвіду роботи ще в процесі навчання,

що значно підвищує рівень їхньої підприємницької компетентності. Завдяки цьому вони не лише опановують теоретичні засади ведення бізнесу, а й безпосередньо залучаються до підприємницької діяльності, отримуючи практичні навички в реальних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

- Алексеева, С., Базиль, Л., Байдулін, В., Гриценко, І., Єршова, Л., Закатнов, Д., Орлов, В., & Сохацька, Г. (2023). *Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх кваліфікованих кадрів до підприємницької діяльності в умовах розвитку малого бізнесу*. ІПО НАПН України (Alekseeva, S., Bazyl, L., Baydulyn, V., Hrytsenok, I., Yershova, L., Zakatnov, D., Orlov, V., & Sokhatska, G. (2023). *Theoretical and methodological foundations of training future qualified personnel for entrepreneurial activity in the context of small business development*. IPE NAPS of Ukraine).
- Алексеева, С. В., Базиль, Л. О., Байдулін, В. Б., Єршова, Л. М., Закатнов, Д. О., Орлов, В. Ф., & Радкевич, О. П. (2019). Основи інноваційного підприємства: програма навчальної дисципліни для закладів професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна освіта*, 2 (83), 35-38 (Alekseeva, S. V., Bazyl, L. O., Baydulyn, V. B., Yershova, L. M., Zakatnov, D. O., Orlov, V. F., & Radkevych, O. P. (2019). Fundamentals of an innovative enterprise: a curriculum for vocational (vocational) education institutions. *Professional Education*, 2 (83), 35-38).
- Ануфрієва, О. Л., Пальчевська, Т. Г., & Лагоцька, Г. М. (2014). *Підприємницька діяльність: Навчальний посібник* (О. Л. Ануфрієва, Ред.). Лілея-НВ (Anufrieva, O. L., Palchevska, T. G., & Lagotska, G. M. (2014). *Entrepreneurship: Textbook* (O. L. Anufrieva, Ed.). Lilya-N.V.).
- Базиль, Л. (2021). Підготовка майбутніх фахівців до підприємницької діяльності: реалії і перспективи. *Professional Pedagogics*, 2(23), 149–158. (Bazyl, L. (2021). Training of future specialists for entrepreneurial activity: realities and prospects. *Professional Pedagogics*, 2(23), 149–158).
- Базиль Л. О., Орлов В. Ф. (2019). Підприємницька компетентність і ділова активність – необхідні якості професійного успіху фахівця. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 2 (60), 15-18 (Bazyl L. O., Orlov V. F. (2019). Entrepreneurial competence and business activity are necessary qualities for the professional success of a specialist. *Theoretical issues of culture, education and upbringing*, 2 (60), 15-18).
- Жежерун, Д. (2024). Особливості підготовки до підприємництва майбутніх фахівців з транспортного менеджменту та логістики в Україні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4(138), 188–196 (Zhezherun, D. (2024). Features of training for entrepreneurship of future specialists in transport management and logistics in Ukraine. *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 4(138), 188–196).
- Локшина, О. І., Пазюра, Н. В., & Романова, Г. М. (2018). *Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід*. Київ (Lokshina, O. I., Pazyura, N. V., & Romanova, G. M. (2018). *Modern Models of Vocational Education and Training in the Countries of the European Union: Comparative Experience*. Kyiv).
- Bartnik, G., & Kasperek, D. (2021). Zarządzanie w przedsiębiorstwie transportowym. Podręcznik. *Studia przypadków. Seria wydawnicza: Kompetencje, Wiedza*,

- Innowacje – Zintegrowany Program Rozwoju WSEI w Lublinie – Etap II, Tom 4.* Lublin. Chmielecki, M.
- Bazyl, L., Zhezherun, D., Klymenko, M., Orlov, V. and Seredina, I. (2025). Leading Entrepreneurial Futures: Innovating Higher Education with European Practices for Tomorrow's Business Leaders. *International Journal of Organizational Leadership*, 14 (First Special Issue 2025), 324–341.
- Brzezińska, M., Czop, K., (2007). Istota i zakres funkcjonowania przedsiębiorstwa, [w:] *Wprowadzenie do nauki o przedsiębiorstwie*, Brzeziński M. (red.), Difin, Warszawa.
- Brzozowska, A., Postuła, A. (2016). *Rzeczniotwórczość i edukacja – podobieństwa i różnice rzeczniotwórców, menedżerów i liderów*. Wydział Zarządzania, Uniwersytet Warszawski.
- Dąbrowski, J. (2019). „Legitymacja, reputacja, status jako wyznaczniki społecznej pozycji przedsiębiorstwa”. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 112 (2019), 201-223.
- Grochowski, K. (2020). *Zarządzanie strategiczne w przedsiębiorstwach usług transportowych a proces kształcenia studentów z zakresu systemów klasy ERP*. Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej.
- Grzegorzewska-Mischka, E., & Wyrzykowski, W. (2017). Bariery rozwoju rzeczniotwórczości w Polsce i krajach UE – analiza retrospektywna i porównawcza. *Przeczniotwórczość i Zarządzanie*, 18 (12). Łódź: Wydawnictwo SAN. Michalski, K.
- Jasiński, A. (1992). Innowacje techniczne a rozmiary rzeczniotwórców w Wielkiej Brytanii. *Ekonomika i Organizacja Przeczniotwórców*, 33.
- Kaczmarek, T., & Zieliński, R. (2022). Przeczniotwórczość jako element kształcenia w obszarze logistyki i transportu. *Edukacja i Przemiany Gospodarcze*, 14(2), 81–95
- Kaleta, A. (2004). *Przeczniotwórczość i innowacyjność małych i średnich rzeczniotwórców – wyzwania współczesności*. Wydawn. Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu.
- Kopczyński, M., Koszelew, J., Wiśnicki, B., Wołęjsza, P. (2017). Nauczanie rzeczniotwórczości na kierunkach technicznych w polskich uczelniach. *Humanities and Social Sciences HSS*, XXII, 24 (1/2017), 107-118.
- Kurasiński, Z. (2014). *Profesjonalizm w logistyce. Kształcenie logistyków - doświadczenia i wnioski*. Tom XV, zeszyt 5, część I. Łódź.
- Laszuk, M. (2015). Przeczniotwórcza kultura organizacyjna jako główna determinanta występowania rzeczniotwórczości wewnętrznej. *International Entrepreneurship Review (previously published as Przeczniotwórczość Międzynarodowa)*, 1(1), 21-29.
- Marcin J. Piątkowski, Maria Urbaniec (2023) *Ekosystem rzeczniotwórczości. Uwarunkowania i źródła finansowania*. https://bonito.pl/produkt/ekosystem-przeczniotwórczości?srsid=AfmBOorS_Slb7rAaMs-7GNNYTDkslfOKLOPNdH4sg-elkcjLePb_Yllu
- Mieszajkina, E. (2018). Współczesne wyzwania wobec kształcenia w obszarze logistyki biznesowej. *Ekonomika i Organizacja Logistyki*. Warszawa: Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
- Nowakowska, P. (2023). Nowe technologie w rozwoju i zarządzaniu rzeczniotwórcstwem. *Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie*, 1(36), 5.
- Przeczniotwórczość w szkolnictwie wyższym, szczególnie na studiach nieekonomicznych” Streszczenie sprawozdania końcowego grupy ekspertów. Komisja europejska dyrekcja generalna ds. Przeczniotwórców i przemysłu. https://single-market-economy.ec.europa.eu/entrepreneurship/support_measures/training_education/entr_highed.pdf

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia* (Dz.U. 2018, poz. 467).
- Skala, A. (2018). *Metody i formy kształcenia w zakresie innowacyjnej przedsiębiorczości*. https://www.frse.org.pl/brepo/panel_repo_files/2021/06/07/64qkgb/104705065591760-234-250.pdf.
- Trzmielak, D., & Grzegorzczak, M. (2014). Zarządzanie przedsiębiorcze w małych firmach. Lublin: Politechnika Lubelska. Transfer wiedzy i technologii z uczelni do biznesu – determinanty współpracy przedsiębiorstw i naukowców. *Handel Wewnętrzny*, 5 (352), 293-306.
- Umiejętności i kompetencje kadry zarządzającej w logistyce. Przedsiębiorczość i Zarządzanie* (2025). Łódź: Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk. Developing Entrepreneurial Skills and Competences in Higher Education and Research at the University of Warsaw. (n.d.). Retrieved from <https://www.wne.uw.edu.pl/>.
- Virtual Guide to Entrepreneurial Learning*. (n.d.). https://www.tesguide.eu/web_article/the-virtual-guide.htm.
- Weiss, W., Citak, O. (2002). Przedsiębiorczość w ocenie jakości pracy, w: Zmiana warunkiem sukcesu. *Integracja, globalizacja, regionalizacja – wyzwania dla przedsiębiorstw*. Wrocław.
- Wojciechowska, J. (2011). Wizerunek przedsiębiorstwa oraz mechanizmy jego kreowania na potrzeby kształtowania potencjału rozwojowego. *Prace naukowe uniwersytetu ekonomicznego we Wrocławiu*, 218, 154-164.
- Yanovsky, A., Shchepanska, A. (2024). Entrepreneurship education in Poland: Contemporary problems and future opportunities. *The International Journal of Management Education*.
- Trzmielak, D., & Grzegorzczak, M. (2014). Transfer wiedzy i technologii z uczelni do biznesu – determinanty współpracy przedsiębiorstw i naukowców. *Handel Wewnętrzny*, 5 (352), 293-306.

SUMMARY

Zhezherun Denys. Methodological recommendations for entrepreneurial training of specialists in transport management and logistics using the example of the Republic of Poland.

The article highlights the results of the author's comparative study. Comparing the systems of training future specialists in transport management and logistics in Poland, as a component of the European Union, and Ukraine, which is in martial law, the authors try to take into account the achievements of Ukraine in the pre-war period and from these positions to determine promising directions for the development of domestic entrepreneurial education and, in particular, the training of future specialists in transport management and logistics. The author has identified a significant update of the content of entrepreneurial education in both countries, which is reflected in the educational programs of the 20s. In economic and technical universities and similar faculties of universities in the Republic of Poland and Ukraine, gradual changes in the ecosystem of the development of entrepreneurial training of education seekers are noted. New courses have been introduced, the number of hours devoted to entrepreneurship training has been significantly increased, and progress has been made in integrating entrepreneurship into the content of disciplines. All of this will play a significant role in the future in one way or another in the manifestation of entrepreneurial qualities of specialists and inspires hope for significant success in the field of transport management and logistics in both countries.

Key words: entrepreneurship, logistics, management, university, integration, entrepreneurial education, ecosystem, Republic of Poland, Ukraine.